

Шушкова Юлія Володимирівна
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Фацієвич Роман Ярославович
*здобувач ступеня «доктор філософії»,
Приватне акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-441-5-33>

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СЕКТОРА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МАКРОРІВНІ

Явища кризового характеру, спровоковані дією пандемії COVID-19 та веденням повномасштабної війни на території України, підсилюючи соціально-економічну та фінансову невизначеність, помітно вразили стійкість роботи підприємств та яскраво продемонстрували їхню недостатню готовність, обмежену гнучкість і адаптаційні можливості для подолання існуючих труднощів. З огляду на це, фінансова стійкість є запорукою успішної діяльності підприємства, оскільки вона забезпечує його здатність виживати та розвиватися навіть в умовах нестабільної економічної ситуації; дає змогу зберегти стабільне та конкурентоспроможне положення на ринку навіть під час економічних турбулентностей.

З точки зору державного управління економікою, фінансова стійкість також є надзвичайно важливим показником, оскільки вона відображає якість і результативність регулювання економічного розвитку. Це проявляється у стабільному прогресі та надійному фінансово-економічному стані більшості підприємств, які формують національну економіку, її сектори, галузі тощо.

Таким чином, високий рівень фінансової стійкості підприємств на макрорівні свідчить про те, що більшість суб'єктів

господарування національної економіки або її секторів і галузей мають стабільний фінансовий стан, демонструють значну конкурентоздатність, ефективно використовують свій економічний та ресурсний потенціал і мають сприятливі умови для подальшого розвитку.

Відповідно, аналіз фінансової стійкості на макrorівні дає змогу отримати цілісне уявлення про стабільність фінансового стану та результативність діяльності малого бізнесу, а також сприяє удосконаленню державного фінансового управління.

Якщо фінансова стійкість у вузькому сенсі (як це подано в навчальній літературі з фінансів підприємств та організацій) стосується структурного співвідношення у складі активів, зокрема між різними видами власних і запозичених коштів із тривалими строками використання, то у ширшому розумінні фінансова стійкість охоплює:

а) забезпечення підприємства інвестиційними та фінансовими активами, включаючи надійність джерел їх формування й залучення, гарантії щодо достатніх строків їх використання та захист від відчуження;

б) раціональність джерел формування фінансових ресурсів;

в) оптимізацію та мінімізацію вартості залучення і використання фінансово-інвестиційних ресурсів та активів;

г) ефективне розміщення фінансових активів (як власних, так і запозичених) у межах загального капіталу підприємства, забезпечення їх структурної збалансованості;

д) якість і результативність системи управління фінансовими ризиками, зокрема своєчасну ідентифікацію, протидію, нейтралізацію та попередження негативного впливу ризиків і викликів на фінансово-економічний стан підприємства;

е) ефективність використання фінансових активів і капіталу підприємства;

є) здатність фінансової системи підприємства до подальшого розвитку та розширеного відтворення;

ж) рівень задоволення економічних інтересів зацікавлених сторін (власників, інвесторів, керівництва, персоналу, ключових партнерів, постачальників, споживачів, а в багатьох випадках і суспільства) у фінансовій сфері.

Фінансова стійкість суб'єктів малого підприємництва слугує вагомою характеристикою для їх топ-менеджменту в частині виникнення і реалізації загроз критичного погіршення фінансового стану, у т. ч. як передумови розвитку кризових явищ і послаблення економічної безпеки бізнесу. Однак, з позиції державного управління економікою більш прикладними є висновки відносно міри і динаміки фінансової стійкості малого підприємництва як сектора національної економіки.

Розширене розуміння системи та структури фінансової стійкості малого бізнесу зумовлює необхідність визначення відповідного комплексу критеріїв і показників для аналізу та оцінки. Саме на основі цих критеріїв і конкретних показників слід проводити моніторинг і діагностику (рис. 1), а також виявляти резерви для покращення, підвищення потенціалу фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності суб'єктів малого бізнесу як автономних фінансово-економічних систем і забезпечення їх ефективного функціонування.

Авторська точка зору полягає у тому, що для формування будь-яких висновків слід використовувати й враховувати дані, які відображають загальний рівень, стан, динаміку, особливості діяльності та проблематику фінансової стійкості сектора малого бізнесу.

Отже, фінансова стійкість слугує одним з провідних критеріїв (разом з прибутковістю, рентабельністю, діловою активністю, ліквідністю) життєздатності та ефективності функціонування малого бізнесу. Відповідно перед органами державного управління стоїть завдання визначити не стільки стан фінансової стійкості окремого суб'єкта господарювання, як їх системи (сектора) в цілому, давши відповідь на питання на скільки міцною і стабільною є загальна фінансова система у цьому сегменті національної економіки.

Критерії фінансової стійкості сектора економіки	Показники / індикатори
Забезпеченість фінансовими ресурсами	<ul style="list-style-type: none"> ▪ масштаби попиту суб'єктів сектора на фінансовий ресурс та частка незадоволеного попиту; ▪ якість платіжної дисципліни суб'єктів сектора за кредитами і позиками; ▪ середньосекторальна і галузева ділова активність
Обсяги та структура капіталу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ сума та динаміка капіталу в секторі; ▪ середньосекторальні та галузеві показники фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності; ▪ рівень простроченої заборгованості
Ефективність використання фінансових активів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ рівень рентабельності у секторі та частка прибуткових суб'єктів господарювання; ▪ фінансовий результат до оподаткування у секторі; ▪ середньосекторальні та галузеві показники рентабельності і доходівдачі
Розвиток фінансових активів сектора	<ul style="list-style-type: none"> ▪ динаміка обсягів капіталу у секторі, у т. ч. у галузево-структурному аспекті; ▪ динаміка власних коштів суб'єктів сектора; ▪ динаміка робочого капіталу суб'єктів сектора; ▪ динаміка загальних коштів суб'єктів сектора
Компаративна фінансова стійкість	<p>співвідношення показників у секторі малого бізнесу відносно економіки в цілому за:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпеченістю фінансовими ресурсами; ▪ параметрами фінансової стійкості і ліквідності; ▪ показниками ефективності використання капіталу; ▪ динамікою розвитку фінансових систем.

Рис. 1. Критерії та індикатори фінансової стійкості сектора малого підприємництва

Джерело: авторська розробка

Відтак, важливо проаналізувати такі критерії, як забезпеченість сектора малого підприємництва фінансовими ресурсами (показниками, які характеризують цей критерій слугують масштаби попиту суб'єктів сектора на фінансовий ресурс та частка незадоволеного попиту, якість платіжної дисципліни суб'єктів сектора за кредитами і позиками, середньосекторальна і галузева

ділова активність), обсяги та структура капіталу в секторі (сума та динаміка капіталу, середньосекторальні та галузеві показники фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності, рівень простроченої заборгованості), ефективність використання фінансових активів (рівень рентабельності в секторі та частка прибуткових суб'єктів господарювання, фінансовий результат до оподаткування в секторі, середньосекторальні та галузеві показники рентабельності і доходівіддачі), стан розвитку фінансових активів сектора малого бізнесу (динаміка обсягів капіталу в секторі, у т. ч. у галузево-структурному аспекті, динаміка власних коштів суб'єктів сектора, динаміка робочого капіталу суб'єктів сектора, динаміка загальних коштів суб'єктів сектора), потенціал фінансової стійкості сектора малого бізнесу в порівнянні з фінансовою стійкістю в національній економіці в цілому (в аспектах забезпеченості фінансовими ресурсами, фінансової стійкості і ліквідності, ефективності використання капіталу, динаміки розвитку фінансових систем).

Література:

1. Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств: навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
2. Бойко В.В., Крупа В.Р. Механізми та інструменти управління розвитком суб'єктів малого підприємництва АПК. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 3–10.
3. Варналій З.С. Особливості підтримки конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 1–2. С. 50–59.
4. Васильців Т.Г., Мандрик О.Я. Пріоритети і засоби забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Т. 19. Вип. 12. С. 128–133.
5. Ліснічук О.А. Розрахунок санаційного потенціалу підприємства: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5(31). С. 51–56.

6. Лупак Р.Л. Розвиток підприємництва в умовах імпортонасичення внутрішнього ринку України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 22. С. 136–142

7. Меліхова Т.О. Оцінювання ймовірності банкрутства з метою підвищення фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 11–18.

8. Шушкова Ю.В., Фацієвич Р.Я. Фінансова стійкість суб'єктів малого підприємництва: особливості та засади збереження в умовах кризи. *Бізнес Інформ*. 2023. № 12. С. 317–323.